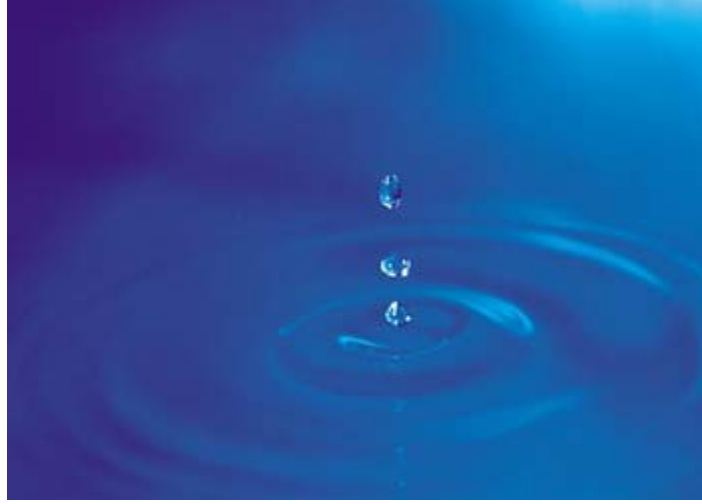

AB ÇEVRE MÜZAKERELERİNDE TÜRKİYE

UTKU TUNCAY

1. GİRİŞ

Çevre koruma, 20. yüzyılın tüm yer küreyi etkileyen çevre sorunları nedeniyle gelişmiş toplumların son dönemlerdeki en büyük sorunsalı haline gelmiştir. Sanayi gelişimini tamamlayan ülkeler, kalkınmanın plansız ve kaynakları tüketerek yapılmasının, kalkınmanın amacıyla ters orantılı bir şekilde insanın yaşam standartlarını düşürmeye başladığını önemli çevre sorunlarıyla karşılaştıktan sonra farketmişlerdir. Küresel kaynakların ekonomik amaçlarla tüketilmesi, çevre ve iklim felaketlerinin de daha sıklıkla görülmesine neden olmuş, bu nedenle önceleri yalnızca kirlilik önleme ile özdeşleştirilen çevre politikaları artık kalkınma ilişkisi içinde ele alınmaya başlanmıştır. Sorunları uluslararası zemine taşıyan da yine büyük ölçüde sanayi gelişimlerini tamamlayan ve ağır sanayiden daha az kirlilik üreten sanayi ve hizmet sektörüne geçen Batı ülkeleri olmuştur.

Küresel çevre sorunları arttıkça uluslararası hukuk da çevre konusunda zaman içinde gelişme göstermiştir. Özellikle 1970’li yıllarda çevresel sorunlar, gelişmişlik sorunları ile birlikte değerlendirilerek tartışılmaya başlanmış, bu süreç, çevresel düzenlemelerin uluslararası hukukta yer almasının yolunu açmıştır. Diğer yandan, Avrupa Birliği, ekonomik entegrasyonunu tamamlama yolunda olan bir siyasi yapı olarak çevreye daha fazla önem vermeye, yapılacak herhangi bir ekonomik faaliyetin çevresel hesabını yapmaya ve çevreye olan etkisini incelemeye başlamıştır.

2006 yılına gelindiğinde, çevre artık küresel hareketle ele alınan, yaşanan doğal felaketler ve iklim değişikliği ile gündemi daha fazla meşgul eden bir alan haline gelmiştir. Tam bu dönemde, Türkiye, 3 Ekim’de 2005’te Avrupa Birliği ile başladığı müzakereler ile çevre alanı dahil tarihinin en büyük dönüşümünü yaşayacağı bir döneme girmektedir. Bu süreçte, yıllardır ihmal edilen çevre, Türkiye’yi en fazla zorlayacak başlık olacaktır. Türkiye henüz tarımın, turizmin ve özellikle sanayi faaliyetlerinin çevresel etkilerinin göz ardı edildiği, vatandaşlar tarafından ciddi şekilde sorgulanmadığı bir gelişmişlik aşamasındadır. Henüz ekonomik gelişimini tamamlayamamış “gelişmekte olan ülkeler” sınıfında yer alan bir ülke olarak, AB sürecine girdiği bir dönemde çevre alanının konuşulmaya başlanması Türkiye için önemli bir açılım olduğu kadar zorlu bir süreç de olacaktır. Çevre alanında AB üye ülkeleri gibi hareket edip edemeyeceği, ve süreçte AB mevzuatına uyum için üstlenmek durumunda kalacağı ciddi boyutta yatırımların altından kalkıp kalkamayacağı ise merak konusudur. Bu soruların cevaplanması henüz erken de olsa, bu yolda ne kadar yatırım gerektiği, kamu ve özel sektörün dikkat etmesi gerekli alanlar ve izlenecek stratejilerin oluşturulması üzerinde ciddiyetle çalışılması gereken alanlardır.

Bu çalışmada, uluslararası çevre hukukunun oluşum süreci, AB Çevre mevzuatının neleri kapsadığı, Türkiye’nin müzakere süreci öncesinde çevre alanında AB çevre mevzuatına uyumda nerede olduğu, ve süreç içerisinde ne kadar yatırım ve ne gibi dönüşümler yapması gerektiği konuları üzerinde durulacaktır. Çalışmada ayrıca örnek ülke olarak seçilen, AB’yle Mayıs 2004’te katılım antlaşması imzalamış Polonya’nın, nasıl bir yapılanma ve politikayla bu süreci yönlendirdiği, müzakerelerde hangi alanlarda geçiş süreleri aldığı konularına ağırlık verilecek ve Türkiye’de bu ağır yükün altından kalkabilmek için yapılabilecekler tartışılacaktır.

2. ÇEVRENİN HUKUK ALANINA GİRMESİ

Küresel çevre sorunlarının, 20. yüzyılın hızlı sanayileşmesinin doğal sonucu olarak artması, özellikle 70’li yıllardan itibaren bu sorunlar karşısında uluslararası toplumun harekete geçmesine sebebiyet vermiştir. Uluslararası toplum, küresel ölçülerde gerçekleşen ve ulusal sınırlar tanımayan çevre sorunları karşısında harekete geçmek zorunluluğu duymuş, sorunların sonuçlarıyla birlikte ilgilenmeye başlamış, ve bu süreçte de uluslararası çevre hukukunu oluşturmaya başlamıştır

Çevre, üç temel nedenden ötürü uluslararası hukuka konu olmaktadır¹. Öncelikle çevre sorunları küresel sorunlardır ve sorunların çözümü de sınır ve ulus tanımayan yöntemler gerektirmektedir. Özellikle günümüzün sorunları olan iklim değişikliği, ormanların tahribi, ozon tabakasının incilmesi gibi sorunlar uluslararası alanda işbirliği ve hareketle çözümlenebilecek sorunlardır.

Küresel çevre sorunlarının çözülmesi doğrudan ulus devletleri ilgilendirdiği ve ulus devletler arasında gelişmişlik farkları bulunduğu için, sorunlar aynı zamanda siyasallaşmış ve tüm uluslararası hukuku bu açıdan da ilgilendirir hale gelmiştir. Özellikle gelişme farklarının sorunlara bakış ve çözüme katkı konusunda devletler arasında ciddi farklılıklar yarattığı ve konuyu politik boyuta taşıdığı gözlemlenebilmektedir.

Çevre son olarak ekonomik nedenlerden ötürü uluslararası hukuka konu olmaktadır. Çevresel düzenlemeler, küresel rekabette, pek çoğu tarafından maliyetleri etkileyerek rekabet dengesizliklerine yol açan önemli etmenlerden biri olarak görülmektedir. Bu görüşe göre çevre sorunlarına eğilerek üretim maliyetlerinde artış gözlenen ülkeler, çevresel boyutu düşünmeden üretim yapan Çin vb. ülkelerle aynı uluslararası pazarda rekabet etmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle, küresel rekabetin de bozulmaması için çevrenin belirli uluslararası standartlarının oluşturulması gerekliliği gündeme gelmektedir.

Uluslararası çevre hukukunun gelişmeye başlamasında ilk ciddi girişim, 1970’te Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen “Avrupa Koruma Yılı Konferansı”dır. Ardından, Birleşmiş Milletler, 1972 yılında Stockholm’de “İnsan Çevresi Konferansı”nı düzenlemiştir. Konferansa, Türkiye de dahil toplam 113 ülke katılmış ve konferansın ana eksenini çevre ve yerleşme sorunlarında uluslararası işbirliğinin önemi üzerine oturtulmuştur. Konferansın ardından BM Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur.

1992’de Rio’da BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın yapılması, uluslararası çevre hukukunun oluşmasında en önemli gelişmelerden birisi olmuştur. Rio’da kabul edilen uluslararası çevre hukuku belgeleri, Avrupa Birliği’nin 1970’li yıllardan itibaren bu alanda yaptığı hukuki düzenlemelerle birlikte, uluslararası çevre hukukunun temel dökümanları olmuştur. Rio Konferansı’nda öncelikle ele alınan konular tüm küreyi etkileyen atmosferin korunması, enerji kullanımı, iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, arazi kaynaklarının korunması, biyolojik çeşitliliğin korunması, tatlı su kaynaklarının korunması gibi konulardır. Ayrıca, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitliliğin Korunması Sözleşmeleri de Rio Konferansı’nda imzaya açılmıştır.

Küresel önemli aktörlerinden olan Avrupa Birliği de kendi çevre hukukunu oluşturmak için özellikle 1980’lerin ikinci yarısından itibaren çok önemli adımlar atmıştır. Avrupa Birliği

¹ Hasan Ertürk, **Çevre Bilimlerine Giriş**, Bursa: Vipaş A.Ş. 3.baskı, 1998, s. 208-211

günümüzde çevre sorunlarına en duyarlı siyasal yapılanmadır. Birlik vatandaşları da gerek çevre sivil toplumlarına katılım gerekse çevresel politikaları etkileme gücüne de sahip çevreye en duyarlı kitledir. AB, oluşturduğu çevre politikasıyla hem kendi içinde asgari standartlar geliştirmekte hem de genişleme süreci ve komşu ülkelerle işbirliği içinde bu standartları yakın çevresine yaymaya çalışmaktadır.

Türkiye, çevre konusunu yasal zeminde 1970'lerden itibaren tartışmaya başlamıştır. Çevre alanı daha önce sağlık ile birlikte anılırken, 1982 Anayasası ile ilk kez doğrudan üzerinde durulan alan olmuştur. Anayasanın 56. maddesinde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak hakkına sahiptir” denilmektedir. 1983’de kabul edilen Çevre Yasası ile de çevre koruma alanı yasal zemine oturtulmuştur. Yasa, çevrenin korunması, iyileştirilmesi amacıyla yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri “ekonomik ve toplumsal kalkınma erekleriyle uyumlu olarak” saptamayı ilke olarak kabul etmiştir. Çevre ayrıca III. Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan itibaren tüm kalkınma planlarında ayrıca üzerinde durulan alan olmuştur. Türkiye’de çevre sorunları, bir kez daha uluslararası nitelikteki BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve buna bağlı Kyoto Protokol’ünü tartışırken gündemde olmuştur. Türkiye, 1994 yılında yürürlüğe giren BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne 2001 yılında taraf olmuştur. Kyoto Protokolü 1997 yılında imzalandığında Türkiye Sözleşmeye taraf olmadığı için henüz Türkiye’nin sayısallaştırılmış emisyon sınırlandırma veya azaltma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak, Türkiye er ya da geç emisyon sınırlandırma yükümlülüğüyle karşı karşıya kalacaktır.

Bütün bu yasal zemindeki gelişmelere rağmen, onarımcı, önleyici, katılımcı ya da zorlayıcı olsun, Türkiye’nin hiçbir ciddi çevre politikasını tutarlı, sistemli ve kararlı bir biçimde uygulayamamış olduğu söylenebilir². Yasalar ne kadar gelişmiş ve modern olursa olsun uygulamanın ve bunun arkasındaki siyasi erkin eksikliği çevrenin sürekli ihmal edilmesine neden olmuştur. Kalkınma adı altında çevresel kaygı güdülmeden yanlış politikalar izlenmiş ve Türkiye bugünkü durumuna gelmiştir. Ancak zamanında yapılmayan yatırımların önümüzdeki dönemlerde katlanarak yapılması gerekliliği göz ardı edilmiştir.

Türkiye, bundan sonra 3 Ekim’de müzakerelere başlayan, genişlemenin en yeni katılım ülkesi olarak AB çevre standartlarına, kendi vatandaşlarının de daha iyi şartlarda yaşayabilmesi için ulaşmak durumunda olacaktır. Önümüzde olan tüm bu zor sürece rağmen Türkiye’de çevre konusu henüz tam olarak gündeme oturmamıştır. Hem ekonomik hem de sosyal açıdan bir çok etkisi olacak bu önemli alan, çevre başlığının açılmasıyla çok ciddi bir biçimde Türkiye gündemine oturacaktır. Fakat müzakerelere başlamadan, Türkiye’nin bu konuda “Strateji Belgesi”ni hazırlayarak müzakerelere de hazırlanması, on yıllardır ihmal edilen bu başlığı tüm taraflarıyla tartışmaya açması gerekmektedir. Bu alanda şimdiye kadar yapılan maliyet tahminleri, Türkiye’nin çevre alanında ciddi yüklerin altına gireceği ve maalesef bu yüklerin altında pek çok kuruluşun da ezileceği sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Tüm bu olumsuz tabloya rağmen ciddi siyasi erk, birlikte hareket edebilme kabiliyeti ve teşviklerle bu maliyetlerin altından kalkılabileceği, diğer ülke örnekleriyle görülebilir.

² Ruşen Keleş, Can Hamamcı, **Çevrebilim**, Ankara: İmge Kitabevi 4. baskı, 2002, s. 331.

3. AB ÇEVRE POLİTİKASI

Avrupa Birliği savaş sonrası dönemde kurulmuş ve savaşın yıkımını ortadan kaldırmak için kurulduğu yıllarda daha çok ekonomik kalkınmaya endekslenmiştir. Çevre ancak son 15 yıldır AB için önemli bir alan olmuş, Birlik çevre alanında önemli politikalar üretmiş ve bu politikaların üye devletlerde uygulanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda AB Çevre Politikası'nın tarihsel süreçte oluşumu da çevrenin uluslararası hukuk alanına girmesiyle aynı yıllara rastlamaktadır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran 1957 Roma Antlaşması çevreyi yetki alanlarından biri olarak saymamış, Avrupa Topluluğu, çevre alanında ilk kez 1987 Tek Avrupa Senedi ile yetki kazanmış, ilgili hükümler kurucu antlaşmalara dahil edilmiş ve çevre mevzuatı, hukuksal temele oturmuştur. Tek Senetle beraber bir çevre politikasının oluşturulmasının ana nedeni ortak pazarın işleyişinin Birlik üyelerinde uygulanan farklı çevresel düzenlemeler ve standartlar nedeniyle bozulmasının önüne geçmektir. Böylece maliyetleri etkileyen önemli bir faktör olan çevre alanında Birlik genelinde standartlar oluşturup, tek pazarın işleyişi güvence altına alınmış olacaktır. Tek Senet ile çevre politikasında, çevrenin korunması, insanların sağlığı ve doğal kaynakların sürdürülebilir ve akılcı bir biçimde kullanımı şeklinde üç hedef ortaya konmuştur.

AB'nin üç sütunlu yapısını oluşturan ve derinleşmenin en önemli antlaşması olan 1992 Maastriht Antlaşması, Birliğin çevre koruma alanındaki yetkilerini genişletmiş ve “çevre” alanına politika statüsü vermiştir. Aynı kurucu Antlaşma'da AB hukukunda “sürdürülebilir kalkınma” kavramı resmen oluşturulmuştur. 1997 Amsterdam Antlaşması ise bu kavramı AB'nin ağırlıklı hedeflerinden birisi haline getirmiştir.

3.1 Çevre Eylem Programları

AB Çevre Eylem Programları, çevre politikasının oluşumunda önemli işlevi olan, politika açısından belirli niyetleri ortaya koyan çalışmalardır ve hukuksal bakımdan bağlayıcı değildir. Avrupa Komisyonu tarafından ortaya konulur ve Konsey ve Parlamento'da onaylanırlar.

1973-1992 yılları arasında açıklanan dört Çevre Eylem Programı, dönemin özelliklerine göre daha çok kirliliğin önlenmesi çabalarına yönelik hazırlanmış, Birlik genelinde çok da etkili olamamıştır. Alınan tüm tedbirlere rağmen Birlik genelinde çevrenin halihazırdaki durumu görünür bir şekilde kötüleşmiştir³. Komisyon bunun üzerine 1993 yılında kabul edilen 5. Çevre Eylem Programı ile yaklaşım olarak diğerlerinden farklı, “sürdürülebilir kalkınma” kavramına yönelik politikaları desteklemiştir.

Son olarak 2000 yılında Komisyon tarafından hazırlanan 6. Çevre Eylem Programı 2010: “Geleceğimiz Seçimimiz”, dört alanda politika geliştirmeyi hedeflemiştir⁴.

İlk alan olan “iklim değişikliği”, sera gazlarında AB'nin hedefi olan 2008'den 2012'ye kadar %8 indirim ve 2020'de küresel emisyonlarda %20-40 indirim hedeflemektedir.

³ Sevim Budak. **Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası**, Avrupa Topluluğu'nun Çevre Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sorunu, İstanbul, Aralık 2000, s. 241.

⁴ <http://www.euractiv.com/Article?tcmuri=tcm:29-117438-16&type=LinksDossier>

“Doğa ve biyoçeşitlilik” Avrupa genelinde farklı canlı türlerinin yaşamlarını tehdit eden unsurların ortadan kaldırılması, deniz biyosisteminin korunması, endüstriyel ve maden kazalarının önlenmesi için gerekli önlemlerin alınmasını hedeflemektedir.

“Çevre ve sağlık” teması, insan sağlığını tehdit eden çevre unsurlarını değerlendirmeye yönelik küresel bir yaklaşım geliştirilmesi, birlik genelinde su kalitesinin korunması, gürültü azaltma, hava kalitesi için tematik strateji belirleme konularına ağırlık vermektedir.

Son olarak, “doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve çöp yönetimi” ile doğal kaynakların gereksiz israfını ve atık hacminin sürekli artışını sona erdirmek amaçlanmıştır. Bu alan altında geri dönüşümün artırılması, entegre ürün politikasıyla daha çok çöp çıkmasını önleme gibi amaçlar sıralanmıştır.

Çevre Eylem Programları, AB’yi ve dünyayı tehdit eden çevre sorunlarını ortaya koyan ve amaçlar sıralayan, ve Birliği eyleme çağıran programlardır. Amaçlananlar Birlik düzeyinde her zaman uygulanmasa da ortaya konması dahi bu sorunların kabul edilmesi ve eyleme bir an önce geçilmesi gerekliliğini vurgulaması açısından önem taşımaktadır.

3.2 Avrupa Birliği Çevre Mevzuatı

Avrupa Birliği’nin çevre alanında bütün ekler ve teknik uyarlamalar da dahil olmak üzere 561’den fazla yasal düzenlemesi bulunmaktadır. Avrupa Birliği bu mevzuatla dünyanın en kapsamlı ve yüksek standartlı çevre mevzuatına sahiptir.

Birlik, bu yasal düzenlemeleri dokuz ayrı başlık altında toplamıştır⁵. Her bir başlık altında birden fazla Direktif bulunmaktadır. Bu yasal düzenlemelerin bilinmesi uyum sürecinde Türkiye’de farklı sektörlerin nasıl etkileneceğinin görülebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Yatay Mevzuat: Bu başlıktaki düzenlemeler diğer çevre sektörlerini de ilgilendirdiği için yatay mevzuat adını almaktadır. Düzenlemeler, yasal ilerleme, karar alma ve uygulamayı güçlendirmek için metodlar ve mekanizmalar geliştirmektedir.

Yatay mevzuatta yedi ayrı başlık sıralanmaktadır. Bunlardan ÇED, Çevresel Etki Değerlendirmesi, AB’nin en çok üzerinde durduğu alanlardan biridir. AB, bu Direktifle, belirli projelerin çevreye etkilerinin önceden görülebilmesi için ÇED raporlarının alınması gerekliliğini getirmiştir. Yatay mevzuatta aşağıdaki alanlarda düzenlemeler ve uyum gerekmektedir.

- ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi)
- Stratejik ÇED
- Çevresel bilgiye erişim
- Raporlama
- Avrupa Çevre Ajansı
- Çevre için mali araç (LIFE)
- Politika, sivil korunma.

Yatay mevzuatın Türkiye’de uygulayıcı kurumu Çevre ve Orman Bakanlığı’dır

⁵ Avrupa Birliği Çevre Mevzuatına Uyum Süreci, TÜSİAD, İstanbul, Eylül 2002, s. 37-97.

Hava Kalitesi Yönetimi: Bu alandaki topluluk stratejisi; kirleten emisyonların azaltılması (katalitik konvertör, yola uygunluk testi), özel otomobillerin yakıt tüketiminin azaltılması (otomobil üreticileriyle işbirliği yapılarak), temiz araçların geliştirilmesi (vergi teşvikleri), Türkiye'de kurşunsuz benzinin desteklenmesi şeklindedir.

Hava kalitesi yönetimi 11 başlık altında incelenebilir.

- Hava kalitesi çerçeve düzenlemesi (karbon monoksit, sülfür dioksit gibi kirleticiler için Direktiflerle alt limitlerin belirlenmesi amacıyla çerçeve)

- Yüzey atmosferik ozon
- Stratosferik ozon
- Petrol depolama ve dağıtımından kaynaklanan emisyonlar
- Sıvı yakıtların kükürt içeriği
- Trafik dışı hareketli araçlardan çıkan emisyonlar
- Atık yakma tesisleri
- Sanayi ve büyük yakıt yakma tesisleri
- Sera gazı emisyonları
- EMEP (Avrupa'da Hava Kirleticilerin Uzun Vadeli İletiminin İzlenmesi ve Değerlendirmesi için İşbirliği Programı)'nın uzun vadeli finansmanı⁶.
- Zararlı kimyasalların üretim ve kontrolü

Bu alandaki Direktiflerin uygulayıcı kurumu Çevre ve Orman Bakanlığı'dır.

Atık Yönetimi: Topluluk stratejisi; ürün tasarımının iyileştirilmesi, atığın kaynakta önüne geçilmesi, atığın yeniden kazanımının ve kullanımının özendirilmesi, atığın yakılmasının sebep olduğu kirlenmenin azaltılmasını amaçlamaktadır. AB mevzuatı 12 ana başlık altında toplanmaktadır:

- Atık yönetim politikası
- Titanyum dioksit sanayi atıkları
- Evsel atıkların yakılması
- Zararlı atıkların yakılması
- Atıklar için çerçeve yönetmelikler
- PCB/PCT bertarafı (elektrik donanımında kullanılması 1985 yılında yasaklanan organik bileşikler)
- Tehlikeli atıklar
- Kanalizasyon ve atık su çamurları
- Piller ve aküler
- Ambalaj ve ambalaj atıkları
- Atıkların sevkıyatı
- Atıkların düzenli depolanması

Uygulayıcı kurum Çevre ve Orman Bakanlığı'dır.

Su Kalitesi ve Atık Su Yönetimi: Bu sektörde su kalite standartlarının (içme suyu, kullanma suyu) konulması ve kirletici emisyonların gözetimi konularında çok sayıda direktif yer almaktadır. Sektör, aşağıdaki alanlardan oluşmaktadır.

⁶ Daha fazla bilgi için bkz. http://www.emep.int/index_facts.html

- Kentsel atık su arıtımı (yerel yönetim ve sanayi yatırımları): tüm yerüstü ve kıyı sularının organik kirlilikten arındırılması
- Nitrat kirliliğinin önlenmesi (suların tarım alanlarından gelen nitratla kirlenmesi)
- Tehlikeli maddelerin su ortamına deşarjı
- Yüzme suları kalitesi
- İçme suyu için kullanılacak yüzey suları kalitesi
- İçme suyunun analiz sıklığı ve ölçüm yöntemleri
- Yeraltı suyu kirliliğinin önlenmesi
- Balıkların yaşamını korumaya yönelik tatlı su kalitesi
- Deniz kabuklularının ortamlarının kalitesi
- İçme suyu kalitesi
- Su politikası çerçeve yönergesi
- Deniz suyu kalitesi

Uygulayıcı kurum başta Çevre ve Orman Bakanlığı olmak üzere Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, DSİ Genel Müdürlüğü, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Türk Standartları Enstitüsü, Deniz Kuvvetleri, Sahil Güvenlik, Kıyı Emniyeti ve Gemi Kurtarma İşletmeleri ile yerel yönetimlerdir. Uygulamada yetki ve karar çakışmasına yol açmamak için koordinasyonun tek bir organ tarafından sağlanması uygun olacaktır.

Doğanın Korunması: 7 ana grup altında özetlenebilir:

- Habitat direktifi
- Yaban kuşları direktifi
- Fok yavrusu kürkleri direktifi
- Nesli tehlike altında olan türler yönetmeliği
- Balina türlerinin ithalatı yönetmeliği
- Bacak kapalı tuzakla avlanma yönetmeliği
- Bonn Konvansiyonu değişiklikleri⁷ (Vahşi Hayvanların Göç Eden Türleri için Koruma)

Uygulayıcı kurumlar; Çevre ve Orman Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Özel Çevre Koruma Kurulu Başkanlığı'dır.

Endüstriyel Kirlilik Kontrolü ve Risk Yönetimi: Mevzuat aşağıdaki alanlardan oluşmaktadır.

- Büyük yakma tesislerinden kaynaklanan belirli kirletici emisyonların sınırlandırılması hakkında 88/609/EC Konsey Direktifi
- Endüstriyel tesislerden kaynaklanan hava kirliliği ile mücadele hakkında 84/360 Konsey Direktifi
- Endüstriden kaynaklanan uçucu organik bileşiklerin emisyonları hakkında 99/13/EEC sayılı Konsey Direktifi
- Tehlikeli maddeler ile ilgili büyük endüstriyel kazaların kontrolü-SEVESO II hakkında 96/82/EC Konsey Direktifi
- Entegre kirlilik önleme ve kontrolü ile ilgili 96/61/EC Konsey Direktifi (IPPC)
- Sanayi sektöründeki şirketlerin, bir topluluk eko-yönetim ve hesap-denetimi projesine gönüllü olarak katılımlarına izin veren 761/2001/EEC Konsey Direktifi (EMAS)

⁷ Daha fazla bilgi için bkz. <http://www.cms.int/about/intro.htm>

- Topluluk eko-etiket verilmesi sisteminin gözden geçirilmesine dair 1980/2000 Konsey Yönetmeliği

Uygulayıcı kurumlar açısından bir karışıklık söz konusudur. Bu karışıklığın önüne geçmek için Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda, Sağlık, Turizm, Sanayi gibi Bakanlıklarla birlikte çalışılmalıdır.

Kimyasallar ve Genetik Yapıları Değiştirilmiş Organizmalar: Mevcut AB mevzuatı 8 ana grup altında incelenebilir:

- Hayvanların deney ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanımına karşı korunması,
- Genetik olarak değiştirilmiş organizmalar (GMO),
- Asbest,
- Tehlikeli maddelerin sınıflandırılması, etiketlenmesi ve ambalajlanması,
- Mevcut kimyasalların riskleri,
- Tehlikeli kimyasalların ithalat ve ihracatı,
- Ozon tabakasını inceltici maddeler (OTİM),
- İyi laboratuvar uygulamaları (GLP).

Uygulayıcı kurum Çevre ve Orman Bakanlığı olup birinci dereceden ilgili kuruluşlar Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı'dır.

Gürültü Kontrolü Yönetimi: Temel amaç; öteden beri bazı makinalardan, çim biçme makinaları, motosikletler, uçaklarda ve açık havada kullanılan donatım vb., çıkan gürültüler için izin verilebilir azami düzeyleri kabul etmektir.

- Ses Hızı Altındaki Uçaklar için Gürültü Emisyonları,
- Ses Hızı Altındaki Jet Uçakları için Gürültü Emisyonları,
- Uçak İşletmesi,
- Ev Eşyaları,
- Motorlu Araçlarda Egzos Sistemleri,
- Motosikletler,
- Açık Havada Çalışan Aletler için Gürültü Emisyonları

Uygulayıcı kurum Sanayi, Ulaştırma ve Çevre ve Orman Bakanlığı'dır.

Nükleer Güvenlik ve Radyasyon Korunması Yönetimi: AB mevzuatı 9 ana grupta toplanabilir:

- Radyasyondan Korunma (Medikal maruziyet)
- Toplumun Bilgilendirilmesi (Radyolojik Acil Durum)
- Açıkta Çalışanların Radyasyondan Korunması
- Radyoaktif Atıkların Sevkiyatı
- Temel Güvenlik Standardları
- Yiyeceklerin Radyoaktivite ile Kirlenmesi
- Çernobil Sonrasında Zirai Ürünlerin İthalatı
- Radyoaktif Maddelerin Sevkiyatı
- Nükleer Enerji

4. ÇEVRE MÜZAKERELERİ VE TÜRKİYE

Türkiye, Avrupa Birliği ile müzakere sürecine 3 Ekim 2005 itibariyle başlamıştır. Müzakere süreci aslında tüm AB müktesebatını, özel olarak çevre başlığını yukarıdaki tüm alanlar dahilinde yasal olarak uyumlaştırmayı gerektiren, yalnızca uyum takvimi ve geçiş süreçlerinin müzakere edilebildiği bir süreçtir. Müzakeredeki ülke, ağır yatırım gerektiren alanlarda geçiş süreleri talep edebilmekte, dolayısıyla bazı alanlarda uyumlaştırmayı üyelik sonrasına atabilmektedir.

4.1 İlerleme Raporu ve KOB

Müzakerelerde uyumlaştırma üç aşamadan meydana gelmektedir. Yasal uyumlaştırmada bütün teknik adaptasyonlar ve değişiklikler dahil 561’den fazla yasal mevzuatın aktarılması gerekecektir. Kurumsal olarak idari yapıların güçlendirilmesi ve uygulama kurumları ve Bakanlıklar arasındaki işbirliğinin artırılması gerekmektedir. Uyumun yüksek maliyeti de müzakere sürecinin üç önemli boyutundan birisini teşkil etmektedir.

Türkiye, çevre mevzuatının uyumlaştırılmasında henüz başlangıç aşamasındadır. 9 Kasım 2005’te yayımlanan son İlerleme Raporu, bir yıl içerisinde “atık yönetimi”, “gürültü” ve “doğa koruma” alanlarında bir miktar ilerleme kaydedildiğini, diğer alanlarda yeterli ilerlemenin görülmediğini belirtmektedir⁸. İlerleme Raporu, Ormancılık da dahil sektörler itibariyle Türkiye’nin gerçekleştirdiklerini değerlendirmiş ve ortaya şöyle bir sonuç çıkmıştır.

Yatay mevzuatta, Türkiye’nin, yansıtma ve uygulamada daha fazla çaba göstermesi gerektiği ifade edilmekte, bu alanda Kyoto Protokolü’nün onaylanmadığının altı çizilmektedir. ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) Yönetmeliği, AB ÇED Direktifi ile pek çok alanda uyumlu iken Stratejik ÇED Direktifi’nin aktarılmasının henüz çok sınırlı olduğu ifade edilmektedir.

Hava Kalitesi sektöründe, çerçeve yasanın aktarılması konusunda yeterli ilerleme görülmediği, bununla birlikte endüstriyel hava kirliliği kontrolü alanındaki düzenlemenin kabul edildiği, araçlardan kaynaklanan kirlilik alanında mevzuatın uyumunda önemli ilerleme gözlendiği, Tüketici Bilgi Direktifi ve Petrol ve Dizel yakıtların kalitesi ile ilgili Direktifin de yasalara aktarıldığı belirtilmektedir.

Atık yönetimde özellikle tıbbi atıkların kontrolü yönetmeliği ve katı atık yönetmeliği değişikliklerin gerçekleştirildiği, atık su arıtma alanında ise toprak kirliliği kontrolü uygulama yönetmeliğinin Mayıs 2005’te yürürlüğe girdiği rapor edilmiştir. Bunun yanı sıra Ulusal Atık Yönetimi Planı’nın hazırlanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Su Kalitesi sektöründe Nitratlar ve içme suyu direktifleri dışında ilerleme görülmediği, Su Çerçeve Direktifi, ve sınır ötesi su işbirliği alanlarında ilerlemeye ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Genel olarak Türkiye’de su alanında ciddi yatırımların yapılması gerektiği de bu başlığın değerlendirmesi dahilindedir.

Doğa Korumada doğal hayatı koruma ve doğal hayat alanlarının genişletilmesi ve avlanma konularında düzenlemelerin yapıldığı, bunun yanında Doğu Anadolu’da bir milli park ve üç uluslararası öneme sahip sulak alanın, RAMSAR alanları, oluşturulduğu ifade edilmekte, Doğa korumayla ilgili bir çerçeve yasanın çıkarılması önerilmektedir.

⁸ European Commission, Turkey 2005 Progress Report,
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf

Endüstriyel Kirlilik Kontrolü ve Risk Yönetimi alanında SEVESO, Tehlikeli maddeler ile ilgili büyük endüstriyel kazaların kontrolü, Direktifi gereksinimlerinin bazılarının aktarılması dışında bu alanda ilerleme kaydedilmediğinin altı çizilmektedir.

Kimyasallar ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar sektöründe Hayvan Deneyleri Direktifi dışında ilerleme görülmediği rapor edilmiştir.

Gürültü Kontrolü alanında, çevresel gürültü yönetimi ve analizi konusunda bir uygulama yönetmeliği kabul edildiği rapor edilmiştir. Genel olarak bu alanda mevzuat uyumunda ilerlendiği rapor edilirken uygulamaya daha fazla önem verilmesi, gürültü haritası ve eylem planının hazırlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Son olarak Ormancılık başlığında, Türkiye'nin gelişmiş bir yapılanmaya sahip olduğu vurgulanırken, uygulamada daha fazla adım atması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

İlerleme Raporu dışında, yine 9 Kasım'da Türkiye'nin kısa ve orta vadede üstlenmesi gerekenleri ortaya koyan Katılım Ortaklığı Belgesi yayımlanmıştır. 2005 KOB özellikle şu alanlarda Türkiye'nin yapması gerekenleri sıralamıştır⁹:

Kısa Vade:

- Müktesebata uyum için revize edilmiş bir programın benimsenmesi, yatırımın finanse edilmesi için bir planın geliştirilmesi
- Müktesebat ile ilgili çerçeve yasası, uluslararası çevre sözleşmeleri ve çevrenin korunması ile ilgili kanun, su kalitesi, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü, Atık yönetimi uygulamaları alanlarındaki mevzuatın aktarılması ve uygulamasına devam edilmesi,
- Revize edilmiş Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Direktifi'nin uygulanması,
- Çevresel politikanın, sektörel politikalara entegrasyonunun sağlanması,
- AB'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve AB su çerçeve direktifi ışığında sınır ötesi su işbirliğinin geliştirilmesi.

Orta Vade:

- Sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin, sektörel politikaların tanımlanması ve uygulanmasına entegre edilmesi,
- Ulusal Atık Yönetimi Planı'nın benimsenmesi ve uygulanması,
- Revize edilmiş Stratejik ÇED Direktifi'nin tam olarak aktarılması ve uygulanmasının sağlanması.

Müzakere sürecinde bu yasal düzenlemelerin yanısıra kurumsal anlamda bu mevzuatı uygulamaya sokabilecek bir idari yapılanmaya gidilmesi gereklidir. Bu bağlamda bakanlıklar, ajanslar ve bölgesel, yerel uygulama ve yürürlüğe koyma kurumlarının güçlendirilmesi ve oluşturulması gerekecektir. Türkiye'de kurumsal anlamda özellikle bölgesel ve mahalli uygulama ve yürütme organlarının güçlendirilmesi gerekmekte, birden fazla Bakanlığın yetki alanına giren Direktiflerde Bakanlıklar arası koordinasyonun güçlendirilmesi ve olası çakışmaların önlenmesi için yetkilerin açıkça belirlenmesi, ve ticari faaliyetlerin çevresel yönetimine özen gösterilmesi gerekmektedir¹⁰.

⁹ TEPAV|EPRI, 2005 KOB Müktesebat Başlıklarına göre Ön Değerlendirme.

¹⁰ Gürdoğar Sarıgül, Uyumlaştırma Sürecine Genel Bir Bakış, Konferans: Türkiye'de AB Fonları ve Çevre, Ankara, 1 Aralık 2005.

Bütün bu uyum sürecinin Türkiye’yi en çok zorlayacak konusu şüphesiz ki uyumun gerektireceği yüksek mali yatırımlar olacaktır. Kapsamlı ve tartışmalı olan mali yatırımların nasıl ve kimler tarafından üstlenileceği ve yatırımın tahmin analizleri ayrıca ele alınacaktır.

4.2 Müzakereler

Müzakerelerde “gerçek” anlamda müzakeresi yürütülen en önemli konu “geçiş süreleri”dir. Aday ülkeler, ağır yatırım gerektiren alanlarda uygulama için üyelikten sonraki bir zamana geçiş süreci talep edebilirler. Geçiş süreleri, her bir başlık için ayrıca hazırlanmış müzakere pozisyonlarında talep edilir. Müzakere pozisyonu, aday ülkelerin, AB müktesebatını kendi mevzuatlarına nasıl aktaracaklarını, uygulayacaklarını, mevzuat uyumuna ve uygulamaya ilişkin takvimi, uygulama için gerekli altyapının oluşturulması için izleyecekleri yöntemleri gösterdikleri dökümanlardır. Her müzakere pozisyonunun “giriş” ve “gerekçelendirme” bölümleri bulunmaktadır. Giriş bölümünde, başlığa ilişkin olarak aday ülkedeki durum, mevzuat uyumu konusunda geline nokta, mevzuatın uygulanmasından sorumlu kurum ve kuruluşlar ile istenilen “geçiş” süreleri ve/veya derogasyonlar özetlenir. Gerekçe bölümünde ise, konular detaylandırılır ve geçiş süreci/derogasyon konularının kapsamlılaştırılmasına ve gerekçelendirilmesine önem verilir.

Çevre başlığı uygulama maliyetlerinin yüksekliği nedeni ile en zor müzakere başlıklarından biri olarak kabul edilmektedir. Çevre alanındaki en temel sorun yüksek maliyetli yatırımların kısa sürede gerçekleştirilememesidir. Bu nedenlerle, çevre alanı şimdiye kadar katılımı olan ülkelerin en çok geçiş süreci talep ettikleri müzakere alanı olmuştur.

Çevre müzakerelerinde, geçiş süreçlerinin verilmediği alanlar ise mevzuat uyumu, çerçeve mevzuat, doğa koruma, iç pazar ile ilgili temel unsurlar, ürünlerle ilgili tüm mevzuat, yeni tesislerle ilgili düzenlemelerdir. Sınır aşan etkilere neden olabilecek düzenlemeler konusundaki geçiş süreci taleplerine de üye ülkeler olumlu yaklaşmamaktadır. Geçiş süresi, ancak uzun zamana yayılması gereken altyapı adaptasyonları gerektiğinde düşünülmektedir.

Türkiye’nin, nüfusu, ekonomisi ve çevre sorunları nedeniyle müzakere sürecinde en fazla geçiş süreci talep edecek ülke olması beklenmektedir. Özellikle ağır yatırım gerektiren alanlar olan su kalitesi, hava kirliliğinin kontrolü, atık yönetimi ve endüstriyel kirliliğin kontrolü gibi alanlarda 15 yıla kadar varan geçiş sürelerinin talep edilmesi olasıdır.

4.3 AB’ye Yeni Katılan Ülkelerin Deneyimleri

Mayıs 2004’te Katılım Antlaşmaları imzalanan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin her biri müzakere sürecinde geçiş süreleri almışlardır. En az geçiş süresi alan ülkeler Macaristan ve Litvanya olurken, Polonya en fazla geçiş süreci alan ülke olmuştur. Tablo 1’de de görüldüğü gibi ülkeler daha çok kentsel atıksu arıtımı, içme suyu ve atık konuları ve endüstriyel kirlilik alanlarında geçiş süreçleri elde etmişlerdir.

Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin tümü çevre müzakerelerinde pek çok alanda teknik adaptasyon ve/veya geçiş süreci talebinde bulunmuşlardır. Bununla birlikte aday ülkelere spesifik olarak uçucu organik madde emisyonları, yakıtlardaki kükürt miktarı, kentsel atıksu arıtımı, içme suyu, tehlikeli maddelerin su ortamına deşarjı, ambalaj atıkları, atıkların düzenli depolanması, asbest atıkları, atıkların taşınması, yabani kuşlar, vaşakların korunması, entegre

kirlilik önleme ve kontrolü, büyük yakma tesisleri, tehlikeli atıkların yakılması, tıbbi nedenlerle iyon radyasyona maruz kalma konularında geçiş süreleri tanınmıştır.

Yeni üye ülkeler başlıca üç gerekçe ile geçiş süresi talebinde bulunmuşlardır. Yasal olarak ilgili direktiflerin iç hukuka aktarılmasındaki zorluklar, idari anlamda ruhsat ve izleme sistemi ve kapasitesine sahip personel ve donanımlı çevre idaresi oluşturulmasına ilişkin zorluklar ve mali açıdan altyapı ve teknolojiye ilişkin kapsamlı yatırımların gerçekleştirilmesi ihtiyacı nedenleriyle üye ülkeler, üyeliğe kadar gerçekleştiremeyecekleri uyumlaştırma için ilgili alanlarda geçiş süreleri talep etmişlerdir¹¹.

Tablo 1. Müzakere Süreci Sonunda 10 Yeni Üyeye Tanınan Geçiş Süreleri

SEKTÖR/ DIREKTİF	ÇEK CUM.	ESTONYA	GÜNEY KIBRIS	LETONYA	LİTVANYA	MACARİSTAN	MALTA	POLONYA	SLOVAKYA	SLOVENYA
HAVA KALİTESİ										
VOC*		2006		2008	2007		2004	2005	2007	
Sıvı yakıtlarda kükürt oranı			1 yıl					2006		
ATIK YÖNETİMİ										
Yer altı deposu		2009		2004				2012		
Ambalajlama	2005		2005	2007	2006	2005	2007	2007	2007	2007
Yakma makineleri									2006	
Atık Sevkiyatı							2007			
SU KALİTESİ										
UWWT**	2010	2010	2012	2015	2009	2015	2007	2015	2015	2015
İçme suyu tehlikeli maddeler		2013		2015			2005 2007	2007	2006	
DOĞANIN KORUNMASI										
Yabani kuşlar							2008			
Vaşak		Koruma***								
ENDÜSTRİYEL KİRLİLİK										
Büyük yakma tesisleri	2007	2015			2015	2004	2005	2017	2007	
IPPC				2010				2010	2011	2011
KİMYASALLAR										
Amyant				2004						
RADYASYONDAN KORUNMA										
Tıbbi nedenlerle iyonize radyasyona maruz kalma				2005				2006		

* Uçucu Organik Bileşenler

**Kentsel Atıksu Arıtımı

***Vaşak türünün korunması ile ilgili olarak Estonya'nın durumu özel hükme bağlanmıştır.

Kaynak: Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 184, İstanbul, Şubat 2005, s. 373.

¹¹ **Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 184, İstanbul, Şubat 2005, s. 370.**

Bu ülkeler içinde Polonya 40 milyona yaklaşan nüfusuyla genel olarak tüm müzakere başlıklarında Türkiye için en yakın örneği teşkil etmektedir. Çevre başlığında diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında da en fazla geçiş süresi almış ülkedir. Bu bağlamda, Polonya'nın müzakerelerde izlediği strateji, kurumsal yapılanması ve uygulama süreçlerinin her biri "iyi deneyimler" olarak değerlendirilmeli, yaptığı hatalar ve eksiklikleri de tekrarlanmamalıdır.

Polonya müzakere süreci boyunca çevre alanında ciddi yatırımlar yapmıştır. Bu yatırımların çok küçük bir kısmı katılım öncesi fonlarından karşılanmıştır. Polonya yatırımları karşılamak için 1990 yılından itibaren belki Türkiye için de örnek olabilecek bir strateji izlemektedir. Polonya, havayı kirleten şirketlerden kirl ettikleri ölçüde bir harç miktarı almış ve genel yatırım kaynağının önemli bir bölümünü bu fondan karşılamıştır.

AB çevre müktesebatına uyumda kurumsal anlamda Polonya'da 1999'dan itibaren, çevreye ilişkin yapılanmanın idaresi yerel yönetimlere devredilmiştir. Su kalitesi ve atık yönetimi alanında geliştirilen projeler yerel idare bütçesi tarafından karşılanmaktadır. Ancak ağır yatırım gerektiren alanlarda yerel fonların yanı sıra merkezi bütçenin desteğinden de yararlanılmaktadır. Bu anlamda Türkiye'de yerel idarenin bu anlamda rol üstlenmesi uzak görünmekle beraber, müzakere sürecinde daha etkili uygulamalar için gerekli olabilecektir.

Yapılan çalışmaya göre Polonya ağır yatırım gerektiren alanlarda aşağıdaki geçiş sürelerini elde etmiştir¹²:

Hava kalitesi:

- 94/63/EC sayılı, benzin depolamasından ve dağıtımından kaynaklanan uçucu organik bileşenlerin emisyonuna ilişkin Direktif; Direktifin 3, 4, 5 ve 6. maddesi ekinde yer alan terminallerde depolama tesisleri, taşınır konteynerlerin yüklenmesi ve boşaltılması, taşınır konteynerler ve benzin istasyonlarında bulunan depolama tesislerinin yüklenmesi uygulaması için 2005 sonuna kadar geçiş süresi elde edilmiştir.

- 1999/32/EC sayılı, bazı sıvı yakıtların kükürt oranının azaltılmasına ilişkin Direktif: Ağır yakıttaki kükürt içeriğine dair hükümlerin uygulanması için 2006 sonuna kadar süre almıştır.

Atık Yönetimi:

- 2557/2001/EC sayılı Tüzük ile değiştirilen 259/93/EEC sayılı, AB içinde veya dışında atıkların sevkîyatının kontrolü ve gözetimine dair Tüzük; geri kazanılmak üzere Polonya'ya sevkîyatının 30 Aralık 2012 tarihine kadar yetkililere bildirilmesi ve işleme koyulması öngörülmüştür.

- 94/62/EC sayılı, ambalajlama ve ambalaj atıklarına dair Direktifte, Plastik malzemelerin dönüşümünde 2005 yılına kadar en az %15; metal malzemelerin dönüşümünde, 2005 yılına kadar %15; tüm ambalaj malzemelerinin geri kazanımında, 2006 yılına kadar %43 ve Direktifteki oranlara tam uyum için ise 2007 sonuna kadar geçiş süresi alınmıştır.

- 1999/31/EC sayılı, atıkların düzenli depolanmasına ilişkin Direktifte, suyun kontrolü ve çözünür maddelerden temizlenmesine ilişkin faaliyetlerin yönetimi, toprağın ve suyun korunması, gaz kontrolü ve istikrarına dair hükümlerin, belediyeye ait tehlikeli veya

¹² **Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 184, İstanbul, Şubat 2005, 357-361.

endüstriyel atıklar dışında yer altı depolarına yönelik olarak uygulanması için 1 Temmuz 2012 tarihine kadar geçiş süresi elde edilmiştir.

Su Kalitesi:

- 91/271/EEC sayılı Kentsel Atıksu Arıtımına dair Direktifin uygulanması için gerekli maliyetin 8,9 milyar Euro olduğu belirtilmiş, 674 yerleşim bölgesi için 2005 sonu; 1069 bölge için 2010 sonu ve 1165 yerleşim bölgesi için 2013 sonuna kadar geçiş süresi elde edilmiştir. Direktif, tüm yerleşim bölgelerinin kentsel atık su toplama sistemlerine sahip olması, bazı yerleşim bölgelerinde toplama sistemlerine sızan kentsel atık suların boşaltılmadan önce ikincil veya üçüncül bir işlemde geçmesi ve hassas bölgelere boşaltılacak atıkların daha sıkı bir işlemde geçmesinin gerektirmektedir.

Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetimi:

- 96/61/EC sayılı, entegre kirlilik önleme ve kontrolü Direktifi (IPPC); Polonya mevcut tesislerin işletme izinlerine ilişkin hükümlerin uygulanması için 2010 sonuna kadar geçiş süresi almıştır.

- 2001/80/EC sayılı, büyük yakma tesislerinden havaya yayılan bazı kirlletici maddelerin sınırlandırılması Direktifi hükümleri, büyük yakma tesislerinden kaynaklanan dioksit kükürt ve toz emisyon sınırlarını düşürmeyi amaçlamaktadır. Polonya, dioksit kükürt emisyon sınırının 36 yakma tesisinde tam uyumunun sağlanması için 2015 sonuna kadar geçiş süresi almıştır.

Nükleer Güvenlik ve Radyasyondan Korunma:

- 97/43/Euratom sayılı, tıbbi nedenlerle iyonize radyasyona maruz kalmanın tehlikelerine karşı bireylerin sağlıklarının korunması hakkında Direktif ile ilgili, Polonya'ya Direktif'in 8. maddesinde yer alan teçhizata dair hükümlerin uygulanması için 2006 sonuna kadar geçiş süresi tanınmıştır.

5. TÜRKİYE İÇİN UYUMUN MALİ YÜKÜ

Türkiye’yi bekleyen asıl sorun çevre mevzuatının uygulanması için gerekli olacak ciddi boyutlardaki yatırım miktarıdır. Türkiye, bu ağır yatırımı karşılayabilmek için bir an önce bir strateji belirlemeli ve uygulamaya sokmalıdır.

Türkiye’nin 2024 yılına kadar AB çevre mevzuatının uyumlaştırılması için yapması gereken toplam yatırım miktarı EHCIP adı verilen bir proje ile öngörülmüştür. Bu proje kapsamında ağır yatırım gerektiren çevre Direktiflerinde uyumun maliyeti hesaplanmış ve dokuz başlık altında incelenmiştir.

Proje sonuçlarına göre Türkiye’nin, 2024 yılına kadar çevre alanında tüm personel ve teknik destek dahil 70 milyar € dolayında yatırım yapması gerekmektedir. Personel ve teknik destek dışında gerçekleşecek 68 milyar euronun Direktifler bazında incelendiği Tablodan da görülebileceği gibi en önemli bölümü “İçme Suyu ve Atık Su” alanında toplam 37 milyar € olarak hesaplanmıştır. Bir diğer ağır yatırım gerektiren alan 14 milyar € ile “Endüstriyel Kirlilik”tir. “Atık Yönetimi” de yine yaklaşık 14 milyar € ile ağır yatırımın gerekeceği alanlardan biri olacaktır. Bu öngörülen miktarlar çevre müzakerelerinin ne kadar zorlu geçeceğine işaret etmektedir.

Tablo 2. Türkiye’nin AB Uyumunda Çevre Alanında Üstlenmesi Gereken Yatırım Maliyeti; Direktif Bazlı İnceleme

Sektör milyon €	Personel maliyeti ^{1,2}	TD maliyeti ^{1,3}	Yatırım maliyeti	Toplam uygulama maliyeti
Yatay Mevzuat	5.0	37.8	n.a.	43
Hava Kalitesi	46.3	101.6	2,746	2,894
Atık Yönetimi	343	22.0	13,338	13,703
Su Kalitesi	0.9	16.1	37,629	37,646
Doğa Koruma	420.5	1,314.6	n.a.	1,735
Endüstriyel Kirlilik	30.8	16.9	14,260	14,308
Kimyasallar	123.3	28.9	n.a.	152
Nükleer Güvenlik	1.7	8.1	n.a.	10
Gürültü Kontrolü Yönetimi	28.8	7.5	42	79
Toplam	1,000.5	1,553.5	68,000	70,569

¹Carl Bro projesi çerçevesinde değerlendirilen maliyetler, Çevre ve Orman Bakanlığı 2004

²Maliyetler 20 yıllık bir süre için hesaplanmıştır.

³Bu TD maliyetleri sadece mevzuat uyumlaştırılması ve kurumsal kapasite gelişimi maliyetlerini içermektedir. TD ile ilgili yatırım projelerinin maliyetleri yatırım maliyetinin bir parçasıdır.

Kaynak: Gürdoğar Sarıgül, Türkiye’de AB Fonları ve Çevre Konferansı sunum, 1 Aralık, Ankara 2005.

5.1. Yerel Yönetimlerin ve Sanayinin Uyum Sürecindeki Rolü

Toplam 68 milyar € yatırım miktarı, kamu sektörü ağırlıklı olmak üzere, kamu ve özel sektör arasında paylaşılacaktır. Öngörülen rakamlara göre, tüm mevzuatın aktarılması ve uygulanması için gereken yatırımın 50 milyar €’su kamu, 18 milyar €’su ise özel sektör tarafından karşılanacaktır. Tablo 3’den de izleneceği gibi, kamu sektörü özellikle “içme suyu

ve atıksu”, “katı atıklar”; ve özel sektör de “entegre kirlilik önleme ve kontrolü” alanlarında ağır yatırımlar üstleneceklerdir.

Tablo 3. Kamu ve Özel Sektörün Üstlenmesi Gereken AB Uyum Yatırımları

Kamu sektörü	50
İçme suyu ve atıksu	35.0
Katı atıklar	13.0
Hava	2.0
Özel sektör	18
Endüstriyel atıksu	1.7
Hava kirliliği	0.8
Entegre kirlilik önleme ve kontrolü	14.0
Çiftlikler	1.0
TOPLAM	68

Kaynak: Hasan Z. Sarıkaya, Çevre ve Orman Bakanlığı Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Kamu sektörü yatırımlarının önemli bir bölümü “içme suyu ve atıksu” için altyapı oluşturmak için yapılacaktır. Kentsel atıksu arıtımı Direktifi gereğince nüfusu 2000’den fazla olan bütün yerleşim bölgelerinde ve ekonomik faaliyet yürütülen alanlarda endüstriyel atık su da dahil olmak üzere atık suyun toplanması ve arıtılması gerekecektir. Bu alanlardaki altyapı yatırımları çoğunlukla belediyelerin yetki alanında olacaktır. Bu nedenle aday ülkelerden Slovenya’da da görüleceği gibi, bu yatırımların karşılanmasında belediye bütçesi önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Slovenya örneğinde belediye bütçesinin toplam yatırımların %20-30’unu karşılaması öngörülmüştür¹³. Türkiye’deki belediyelerin 35 milyar € bulacak bu yatırımların karşılanmasında ne kadar yeterli olacağı ise soru işaretidir.

Türkiye özellikle atıksu alanında Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında çok gerilerde yer almaktadır. DİE İmalat Sanayi Envanteri 2000 yılı sonuçlarına göre toplam 746.9 milyon m³ atıksuyun 235.4 (%31.5) milyon m³’ü arıtılmaktadır¹⁴. Tablo 3 verilerine göre de Türkiye, açıkça görüldüğü gibi Avrupa ülkeleri arasında kentsel atıksu arıtımı oranı olarak son sırada yer almaktadır.

¹³ http://europa.eu.int/comm/environment/enlarg/pdf/slovenia_water.pdf

¹⁴ DİE, İmalat Sanayi Atık Envanteri, Ankara, 2000, DPT IX. Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nun içinde, Ankara, Aralık 2005.

Tablo 3. Avrupa Ülkeleri ve Türkiye’de Kentsel Atıksu Arıtımı (1992-2003)

%	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belçika	..	..	..	29	20	35	38	..	..	..	..	..
Çek Cum.	51	52	55	56	58	59	62	62	64	65	70	..
Danimarka	86	86	86	87	87	88	89	..	..	..	..	..
Almanya	..	..	..	88	..	..	91	..	..	93	..	..
Estonya	72	72	72	72	72	72	69	69	69	69	70	..
Yunanistan	11	50(s)	..	55	..	56	..	..	..	..	..	..
İspanya	42	..	..	48	..	..	..	..	88	..	89	..
Fransa	..	..	..	77(e)	..	..	77	..	..	79	..	..
İrlanda	..	45	..	58	..	..	..	66	..	70	..	..
İtalya	..	..	..	63	..	..	..	..	..	..	..	..
Kıbrıs	..	..	..	..	..	..	..	33	35	..	..	..
Letonya	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	65	70
Litvanya	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	57	59
Lüksemburg	..	..	87	88	..	..	..	93	..	..	..	95
Macaristan	16	20	21	21	22	24	26	29	46	50	57	..
Malta	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	..	..
Hollanda	95	96	96	97	98	98	98	98	98	98	99	..
Avusturya	72	75	..	75	..	..	81	..	85	86	86	..
Polonya	35	37	39	42	43	47	49	52	54	55	57	58
Portekiz	..	..	21	..	..	..	42	..	..	..	..	..
Slovenya	..	..	..	..	..	..	19	19	18	20	33	..
Slovakya	..	..	..	..	49	49	49	50	51	51	52	52
Finlandiya	77	77	77	77	78	78	79	80	80	81	81	..
İsveç	95	..	..	93	..	..	93	..	86	..	85	..
İngiltere	86	84	86	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Bulgaristan	..	35	35	35	35	36	36	36	37	38	39	40
Türkiye	..	..	10	9	10	14	17	..	..	17	..	..
İzlanda	2	2	4	4	4	4	8	16	33	33	50	50
Norveç	63	66	66	67	67	70	73	73	73	74	74	..

(..): Bilgi yok

(s): Eurostat tahmini

(e): Tahmini değer

Kaynak: EUROSTAT, Sustainable Development Indicators, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Özel sektör yatırımlarının en önemli ayağını oluşturacak “Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol” Direktifinin uygulanmasının gerektireceği 14 milyar €’luk yatırım belirli sektörlerdeki ve büyüklükteki sanayi kuruluşlarının üstlenmesi gerekli bir miktar olacaktır.

Direktif, yüksek seviyede bir çevre korumanın sağlanabilmesi amacıyla, atıklarla ilgili önlemler de dahil olmak üzere, bahsi geçen faaliyetlerden kaynaklanan, havaya, suya ve toprağa verilen kirliliklerin önlenmesi, bunun mümkün olmaması durumunda ise azaltılması için alınması gereken önlemleri ortaya koymaktadır.

Direktifin 3. maddesinde Direktif kapsamındaki tesislerin genel yükümlülükleri sıralanmaktadır. Buna göre Direktifin EK-1 Listesi'nde yer alan enerji sanayi, metal sanayi, mineral toprak sanayi, kimya sanayi ve atık yönetimi alanında faaliyet gösteren tesisler ve deri işleme, entegre et, kağıt hamuru üretimi, terbiye, boyama ve apre üretimlerini içeren tekstil fabrikaları, kümes hayvanlarının yetiştirildiği tesisler, hayvan atıklarının bertaraf edildiği tesisler ve organik solventler vasıtasıyla yüzey işleme yapan tesisler için yükümlülükler sıralanmıştır¹⁵. Direktife göre, yetkili otoriteler, tesislerin aşağıda verilen hususlara uygun olarak işletilmesini sağlamalıdır. Üye devletler, bunu teminen gerekli önlemleri alırlar.

- a. Özellikle Mevcut En İyi Tekniklerin kullanılması yoluyla, kirliliğin önlenmesine yönelik olarak tüm önlemler alınmalıdır,
- b. Önemli derecede kirliliğe sebebiyet verilmemelidir,
- c. Atık oluşumu en az seviyeye indirilmeli, oluşan atıklar yeniden kullanılmalı, bunun ekonomik ve teknik olarak mümkün olmaması durumunda çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmelidir,
- d. Enerjinin verimli kullanımı sağlanmalıdır,
- e. Kazaların önlenmesi ve meydana gelen kazaların olumsuz sonuçlarının en aza indirilmesi için gerekli tüm tedbirler alınmalıdır,
- f. Tesisin kapatılması sırasında ve sonrasında kirlenmeye sebebiyet verebilecek risklerin ortadan kaldırılması ve arazinin eski haline getirilmesi için gerekli tüm önlemler alınmalıdır.

Ayrıca Direktif'in 15. maddesi uyarınca kirlilik izlenmesi ve süreçlerinin şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Maddeye göre, tesisten kaynaklanan kirliliklerin izlenmesi sonucu elde edilen veriler ve yetkili otoritelerin gerçekleştirdiği denetim sonuçları halkın erişimine açılmalıdır. Bu maddeyle, üretim süreçlerinin şeffaflığının sağlanması ve çevreye duyarlı tesislerin malların rekabet edebilirliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Sadece bu Direktiften Türk sanayisinin çevre müzakereleri sürecine ne kadar titizlikle yaklaşması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu alan dışında, sanayi ayrıca, bu Direktifle karşılaştırıldığında görece olarak az da olsa endüstriyel atıksu, hava kirliliği alanlarında üzerine düşen yatırımları gerçekleştirmek durumunda kalacaktır.

Tüm bu süreçte gerekli olacak 70 milyar Euro'nun nereden ve nasıl sağlanacağına ilişkin strateji bir an önce belirlenmelidir. Avrupa Birliği, su, atık su ve hava kalitesine ağırlık veren çevresel altyapı yatırımlarının küçük bir kısmını 2007-2013 Katılım Öncesi Araçları'nın Bölgesel Kalkınma bileşeninden fonlayacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki Avrupa Birliği, Türkiye'ye uyum sürecinde çok kısıtlı olarak hibe kullandıracaktır. Tahminlere göre toplam yatırımın ancak %10-15 kadarı AB'den alınabilecek, bu fon da ancak projeler vasıtasıyla kullanılabilir. Bunun nedeni hem AB bütçesinin artık sınırlı tutulmak istenmesi hem de katılımda olan ülkenin kendi yatırımlarının sorumluluğunu üstlenmesi gerekliliğidir.

¹⁵ Tesislerin özellikleri ve büyüklükleri için bkz. Ek-1, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü Direktifi EK-1.

Unutulmaması gereken bir diğer nokta ise, Birliğe yeni üye olmuş 10 ülkenin de AB müzakere sürecinde kişi başına düşen maliyetlerde, Türkiye ile yakın maliyetler üstlenmeleridir. Bu ülkelerin kişi başına düşen gelirleri Türkiye’dekinden daha fazla olsa da gelirleri Türkiye’ye daha yakın olan Baltık ülkeleri de uyum sürecinde yaklaşık değerlerde kişi başı yatırımların altından kalkabilmişlerdir.

Tablo 4. Yeni Üye Olmuş Ülkeler ve Türkiye’de Kişi Başına Düşen Çevresel Yatırım Maliyeti

Ülke	Yatırım Maliyeti (Milyon EURO)	Nüfus	Kişi başı maliyet
Bulgaristan	8.610	7.500.000	1.150 EURO
Çek Cumhuriyeti	6.600 – 9.400	10.200.000	650 - 925 EURO
Estonya	4.406	1.300.000	3.400 EURO
Macaristan	4.118 – 10.000	10.000.000	400 - 1.000 EURO
Latvia	1.480 - 2.360	2.300.000	650 - 1.050 EURO
Litvanya	1.600	3.600.000	450 EURO
Polonya	22.100 – 42.800	38.600.000	575 - 1.100 EURO
Romanya	22.000	22.300.000	1.000 EURO
Slovakya	4.809	5.400.000	900 EURO
Slovenya	2.430	2.000.000	1.200 EURO
TÜRKİYE	65.000 – 68.000	69.700.000	900 - 980 EURO

Kaynak: Mustafa Öztürk, Çevre ve Orman Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, İstanbul Sanayi Odası IV. Sanayi Kongresi “Sürdürülebilir Kalkınma Yolunda Çevre Politikaları” başlıklı sunum.

SONUÇ

Avrupa Birliği Çevre Politikası kendi içinde çevresel koruma dışında başka amaçlara da hizmet etmektedir. Avrupa Birliği, bir çevre politikası oluştururken 1987 Tek Senet ile oluşturduğu iç pazarın da önündeki önemli engellerden birini ortadan kaldırmaktadır. Çevresel düzenlemeler, firmalara ek maliyetler yüklediği için üretim maliyetlerini de etkileyecek, bu nedenle çevresel standartların oluşturulmadığı bir Birlik'te bazı ülkeler daha gevşek çevresel düzenlemelerle daha ucuz üretim yaparken rekabette diğer yüksek çevresel standartları olan ülkeleri zor duruma sokacaktı, dolayısıyla da Tek Pazar da doğru olarak işleyemeyecekti.

Türkiye'nin de Avrupa Birliği müzakerelerinde Birliğin çevre politikasına uyum sağlaması gerekliliğinin temel nedenlerinden biri bu ekonomik yaklaşımdır. Dünyada bu konuda tartışmalar yaşanmış, ve hipotezler ortaya atılmıştır. Temel olarak iki görüş üzerinde odaklanan tartışmalar çevresel düzenlemelerin dış ticaret ve rekabete edebilirlik açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu alandaki görüş ve araştırmalar, "Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları" adlı çalışmada toplanmıştır¹⁶.

Bu çalışmada değinilen ilk görüş çevresel düzenlemelerin ülkelerin rekabet edebilirliklerini olumsuz etkilediğini savunan "geleneksel yaklaşım"dır. Bu yaklaşıma göre çevresel düzenlemelerin getirilmesi, yükselen maliyetler ve karşılaştıkları ticari engeller nedeniyle rekabet gücünü kaybeden firmaların piyasadan çekilmesiyle sonuçlanmakta, bunun sonucunda da ülke genelinde üretim kaybı, işsizlik, ihracatın daralması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu görüşü destekleyen McGuire'a göre tek taraflı ve uyumlaştırılmamış çevresel düzenlemeler, karşılıklı ticaret yapan ülkeler veya bölgeler arasında, aynı üretim faktörlerinin fiyatları ve dünya mal fiyatlarının eşitlenmesi yönündeki uyumlaşma sürecine zarar vermektedir. Bu durum aynı zamanda yatırımların daha az sıkılaştırılmış çevresel düzenlemeleri olan ülkelere kaymasına neden olmakta ve böylece ekonomilerin rekabet güçlerini etkileyebilmektedir.

Diğer yaklaşım olan "yenilikçi yaklaşım" ise bu tür bir ilişkinin kurulmasının temelinde doğru olmadığını, bu rekabet dengesizliğinin pek çok başka nedenden kaynaklanabileceğini, hatta sıkı çevresel düzenlemelerin, firmaların rekabet edebilirliklerini olumlu yönde etkileyeceğini dile getirmektedir. Sıkılaştırılmış çevresel düzenlemeler, firmaların AR-GE faaliyetlerine daha fazla kaynak ayırmasını sağlayacak, bilgi eksikliği ve organizasyon ataletinden kurtulan firmaların da rekabet güçlerinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Bu yaklaşımın hipotezini güçlendiren bir çalışma yapan Michael E. Porter, çevre standartlarını, firmaları daha üstün kaliteye, daha üstün teknolojiye yönelten bir baskı unsuru olarak müşteri ilgisini çekecek özellikleri ortaya çıkartan ve böylece ulusal firmalara yeni ürünler ve hizmetler geliştirme konusunda öncü olma fırsatı yaratan faktörler olarak değerlendirmektedir. Bu konuda Japonya ve Almanya'da araştırmalar yapan Porter, çevresel standartlara verilen önemle birlikte giderek artan sayıda patentlendirilmiş, çevreyle uyumlu ürün ve üretim teknolojilerine öncü olabilecek firmaların, dünya pazarlarında ağırlığını artırdıklarını izlemiştir. Bu anlamda, rekabet üstünlüğünün, çevreye duyarlı ürün ve üretim teknolojilerine sahip olan ülkeler lehine geliştiği görüşü ağırlık kazanmaktadır.

¹⁶ Özcan Dağdemir, *Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları*, Ankara, 2003, s. 263-295.

Aynı sürecin dış ticareti ne yönde etkilediği konusunda da çeşitli araştırmalar yapılmış ve iki görüşün de kendi tezlerini savunabilecekleri sonuçlar ortaya çıkmıştır. Low'un yaptığı çalışmada ABD ve Meksika arasında serbest ticaret alanı oluşturulmasıyla Meksika'nın kirletici potansiyeli yüksek endüstrilerinde ABD'ye olan ihracatta toplam ihracattaki büyümenin üzerinde bir artış, daha sıkı çevresel düzenlemelere sahip ABD'nin kirletici potansiyele sahip endüstrilerinde de rekabet gücünde azalma gözlemlenmiştir.

Benzer bir çalışma, Cees van Beers ve Van den Bergh tarafından OECD üyesi 21 ülkeyi kapsayan veri seti kullanılarak oluşturulan, karşılıklı ticareti çevresel düzenlemelerin yoğunluk derecesi ve diğer değişkenlerle birlikte açıklayan modelin tahmin sonuçlarıdır. Sonuçlar, daha sıkı çevre politikalarının karşılıklı ticaret akımları üzerinde ne ihracat ne de ithalat akımlarını açıklayabilecek anlamlı bir etkisinin olmadığı yönünde olmuştur.

Çevresel düzenlemelerin rekabete edebilirlik ve dış ticarete olan etkisinin incelendiği bu çalışmalardan da görülebileceği gibi aynı konuda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu da farklı değişkenler ve öngörülerin kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmalar ışığında, Türkiye için yapılabilecek bir öngörüyle, AB müzakereleri ile birlikte girilen süreçte yapılacak yüksek çevresel yatırımların üretim maliyetlerini artıracaklarını, fakat orta vadede en büyük ticaret ortağımız olan AB ile rekabete edebilirliğimizin, hem yenilikçilik hem de minimum standartların sağlanması ile artabileceğini söyleyebiliriz.

3 Ekim ile başlayan müzakere sürecinde, Türkiye, yalnızca üyelik için değil, kalkınmasını sürdürülebilir kılmak için de çevre alanına gereken önemi vermek durumundadır. Bu hem üyeliğe ulaşmada önemli bir süreç olan müzakere sürecinin bir gerekliliği hem de vatandaşlarına devletin verdiği değerin bir göstergesidir.

Çevresel düzenlemelerin sıkılaşıacağı, üretim süreçlerinin özellikle çevresel boyutlarının şeffaflaşıacağı bu süreç doğal olarak çok kolay bir süreç olmayacaktır. Türkiye için önemli olan bu yatırımların yapılabilmesi için yeterli kaynağın ve ortak bilinçle birlikte gelişen motivasyonun yaratılabilmesidir. Bu konuda öncelikle merkezde kapasitesi yüksek, doğru idari yapılanma oluşturulmalı, yerel yönetimlere de bu alanlarda gerekli destek ve yetki sağlanmalıdır. Özellikle kentsel atıksu arıtımı ve atık yakma tesisleri gibi pek çok alanda yerel yönetimlerin rolünün çok yüksek olacağı göz önünde bulundurularak, belediyelerin bu alanda işlevsel olmalarına çalışılmalıdır. Bunların yanısıra, devletin yatırımları yönlendirme ve teşvik etme konusunda bir takım yasal düzenlemelere gitmesi ve sanayiye bilgilendirebilmek için gerekirse çeşitli merkezleri açması gerekebilecektir.

Yatırımların ancak %10-15'lik bir bölümünü hibelerle destekleyen AB, hibeleri kullanırmak için iyi kotarılmış projeleri değerlendirecektir. Bu bağlamda, bu fondan azami ölçüde yararlanabilmek için AB'ye proje oluşturmak gerekecektir. Bunun için kamu sektörü proje üretebilmeli, gerekirse özel sektörü de bu konuda bilinçlendirmelidir. Ağır yatırımları karşılamada kullanılabilecek bir diğer yöntem ulusal bir çevre fonu yaratmaktır. Polonya örneğinde de görülen, belirli düzeyin üstünde kirleten emisyonlara sahip sanayiden çevreyi kirletmeleri karşılığında alınan miktarlar, müzakere sürecinde gerekli yatırımların karşılanması için önemli bir fon olmuştur. Türkiye'nin de benzeri fonları oluşturması, gerekli yatırımlar için önemli bir destek mekanizması yaratması için ciddi bir alternatif olarak değerlendirilebilir.

Bu süreçte yapılması gereken belki de en önemli şey süreci kamu sektörüne ve sanayiye daha iyi anlatmak ve bu müzakere başlığını kapatabilmek için toplumun tüm kesimlerinin desteğini almak olacaktır. Çünkü Avrupa Birliği ile müzakere süreci, Türkiye'ye, AB ile olan diyalogunda şimdiye kadar çok tartışmadığı ekonomik boyutu hatırlatacak, Birliğe üyelik için yapılması gereken yatırımlar, hedefe ulaşmada ülkenin önündeki en önemli engel olacaktır.

EK. 1

96/61/EEC SAYILI VE 24 EYLÜL 1996 TARİHLİ ENTEGRE KİRLİLİK ÖNLEME VE KONTROLÜ İLE İLGİLİ KONSEY DİREKTİFİ (IPPC DİREKTİFİ) (OJ L 257, 10.10.96)

Madde 1: Amaç ve Kapsam

Bu Direktifin amacı, Ek-1 listesinde yer alan faaliyetlerden kaynaklanan kirliliğin entegre bir yaklaşımla önlenmesi ve kontrolünün sağlanmasıdır. Direktif, yüksek seviyede bir çevre korumanın sağlanabilmesi amacıyla, atıklarla ilgili önlemler de dahil olmak üzere, bahsi geçen faaliyetlerden kaynaklanan, havaya, suya ve toprağa verilen kirliliklerin önlenmesi, bunun mümkün olmaması durumunda ise azaltılması için alınması gereken önlemleri ortaya koyar.

Madde 2: Tanımlar

Bu Direktifte geçen,

1. madde/materyal: Radyoaktif maddeler ve genetik olarak değişime uğramış organizmalar dışında her hangi bir kimyasal ve bu kimyasalın bileşiklerini,
2. kirlilik: İnsan faaliyetleri sonucu oluşan ve insan sağlığına ve çevre kalitesine zarar verebilecek maddelerin, ısının ve gürültünün, havaya, suya ve toprağa direkt veya indirekt yollarla verilmesini,
3. tesis: Ek-1 listesinde yer alan bir veya daha fazla faaliyetin yürütüldüğü sabit teknik birimleri,
4. mevcut tesis: Bu direktifin yürürlüğe girme tarihinden önce faaliyette olan, izin almış veya yetkili otoritenin görüşüne göre izin başvurusu yapması gereken tesisleri,
5. yetkili otorite: Bu Direktifin uygulanması sırasında ortaya çıkan görev ve sorumlulukları yerine getirecek merci/mercileri,
6. izin: Tesisin tamamının veya bir bölümünün faaliyet gösterebileceğini gösteren, tesisin bu Direktif hükümlerine uymasını garanti altına almak üzere çeşitli şartları içeren yazılı kararın tamamı veya bir bölümünü,
7. (a) tesiste yapılan değişiklik: Tesisin prosesinde veya kapasitesinde yapılan değişiklikleri, (b) önemli değişiklik (substantial change): Yetkili otoritenin görüşüne göre, çevre ve insan sağlığı üzerinde önemli olumsuz etkileri olabilecek değişiklikleri,
8. İşletmeci/faaliyet sahibi (operator): Tesisi işleten gerçek veya tüzel kişiyi, İfade eder.

Madde 3: Faaliyet Sahibinin Genel Yükümlülükleri

Yetkili otoriteler, tesislerin aşağıda verilen hususlara uygun olarak işletilmesini sağlamalıdır. Üye Devletler, bunu teminen gerekli önlemleri alırlar:

- (a) Özellikle Mevcut En İyi Tekniklerin kullanılması yoluyla, kirliliğin önlenmesine yönelik olarak tüm önlemler alınmalıdır,
- (b) Önemli derecede kirliliğe sebebiyet verilmemelidir,
- (c) Atık oluşumu en az seviyeye indirilmeli, oluşan atıklar yeniden kullanılmalı, bunun ekonomik ve teknik olarak mümkün olmaması durumunda çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmelidir,
- (d) Enerjinin verimli kullanımı sağlanmalıdır,
- (e) Kazaların önlenmesi ve meydana gelen kazaların olumsuz sonuçlarının en aza indirilmesi için gerekli tüm tedbirler alınmalıdır,
- (f) Tesisin kapatılması sırasında ve sonrasında kirlenmeye sebebiyet verebilecek risklerin ortadan kaldırılması ve arazinin eski haline getirilmesi için gerekli tüm önlemler alınmalıdır.

Yetkili otoritelerin, izin şartlarını belirlerken yukarıda belirtilen genel prensipleri dikkate almış olmaları, bu madde ile uyumun sağlanması için yeterli olacaktır.

Madde 4: Yeni Tesisler İçin İzinler

Bu Direktif kapsamında olan, yeni kurulan tesisler, izin prosedürünü tamamlamadan ve gerekli izni almadan faaliyete geçemezler.

Madde 5: Mevcut Tesisler İçin İzinler

1. Mevcut tesisler, bu Direktifin yürürlüğe girmesini takip eden 8 yıl içerisinde, Madde 3, 7, 9, 10, 13; Madde 14'ün 1. ve 2. Paragrafları ve Madde 15'in 2. fıkrası ile getirilen hükümlere uymakla yükümlüdürler.

2. Mevcut tesisler, Direktifin Madde 1, 2, 11, 12, 14 (son paragraf), 16, 17; Madde 15'in 1., 3. ve 4. fıkraları ve Madde 18'in 2. fıkrası ile getirilen hükümlere, Direktifin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uymakla yükümlüdürler.

Madde 6: İzin Başvuruları

1. Yetkili otoriteye yapılan başvurular aşağıdaki bilgileri içermelidir:

- tesis ve tesisin faaliyetleri,
- kullanılan hammaddeler, kimyasallar, tesiste tüketilen ya da üretilen enerji miktarı,
- tesisdeki kirlilik kaynakları,
- tesisin bulunduğu arazinin durumu,
- tesisten kaynaklanabilecek kirliliklerin tahmini miktarları ve özellikleri ve bunların muhtemel önemli çevre etkileri,
- tesisten kaynaklanan kirliliklerin önlenmesi, bunun mümkün olmaması durumunda, en aza indirilmesi amacıyla kullanılabilecek teknoloji ve teknikler,
- tesiste üretilen atıkların oluşumunun engellenmesi ve geri dönüşümünün sağlanması amacıyla alınan önlemler,
- Direktifin 3. Maddesinde, faaliyet sahibinin genel yükümlülükleri başlığı altında verilen hususlar ile ilgili olarak alınacak önlemler,
- çevreye verilen kirliliklerin izlenmesi ve denetlenmesi için alınacak önlemler,

2. Bu maddede belirtilen hususlarla ilgili olarak, ÇED yada güvenlik raporu gibi diğer yasal düzenlemeler uyarınca hazırlanmış olan bir takım dokümanlarda yer alan bilgiler, izin başvurusuna eklenebilir.

Madde 7: İzinlerin Verilmesinde Entegre Yaklaşım

Üye Devletler, izin prosedüründe birden fazla yetkili otoritenin yer alması durumunda, prosedürün entegre yaklaşımla yürütülmesini teminen, otoriteler arasındaki koordinasyonun sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayıcı tedbirler almalıdırlar.

Madde 8: Kararlar

Yetkili otorite, tesisin bu Direktifte ortaya konan şartlar doğrultusunda hazırlanan izin şartlarını karşılaması durumunda, tesise bir izin belgesi verir. Şartların karşılanmaması durumunda ise tesisin izin başvurusu geri çevrilir.

Madde 9: İzin Şartları

1. Üye Devletler, verilen iznin, Madde 3 ve 10'da belirtilen hususları içermesini sağlamalıdır.

2. Yeni kurulan ya da kapasite artırımı yapmış tesisler için yürütülen ÇED sürecinde elde edilen bilgiler ya da sonuç, izin sürecinde dikkate alınabilir.

3. İzin, kirleticiler için emisyon ve deşarj limit değerlerini de içermelidir. Gerekli görülürse, toprağın ve yeraltı sularının korunması ve tesiste meydana gelen atıkların yönetimi konuları

da izin kapsamına alınabilir. Uygun olan yerlerde, emisyon ve deşarj limit değerlerinin yerine ya da bu değerlere ek olarak eşdeğer parametreler ve teknik ölçü birimleri kullanılabilir.

4. Paragraf 3'te bahsi geçen emisyon ve deşarj limit değerleri, eşdeğer parametreler ve teknik ölçü birimleri oluşturulurken, herhangi bir teknik ya da teknoloji tavsiyesinde bulunmadan fakat tesisin teknik/teknolojik karakteristiğini, coğrafi konumunu ve yerel çevre şartlarını da dikkate alarak Mevcut En İyi Tekniklerin temel alınmasını teminen düzenlemeler yapılmalıdır. İzin şartları, sınırötesi kirliliğin minimuma indirilmesi konusunu da içermelidir.

5. İzin, tesisten kaynaklanan kirliliklerin izlenmesi, ölçüm metod ve sıklıkları, sonuçların değerlendirilmesi ve yetkili otoriteye denetlemeler için gerekli bilgilerin sağlanması konularını içermelidir.

6. İzin, normal olmayan çalışma koşulları (makinaların çalıştırılması ve durdurulması, sızıntı olması gibi) için alınan önlemleri de içermelidir.

7. İzin, Üye Devlet ya da yetkili otorite tarafından, Direktifin amaçlarına uygun bulunan başka diğer şartları da içerebilir.

8. Üye Devletler, belli sektörlerdeki tesisler için, tesislerin her biri için ayrı ayrı izin şartlarını ortaya koymak yerine, entegre yaklaşımı ve yüksek seviyede bir çevre korumayı garanti altına almak koşuluyla, o sektöre yönelik genel bağlayıcı kurallar ile izin şartlarını oluşturabilirler.

Madde 10: Mevcut En İyi Teknikler ve Çevre Kalite Standartları

Çevre Kalite Standardının, Mevcut En İyi Tekniklerin kullanılması ile karşılanabilecek şartlardan daha sıkı şartlar gerektirmesi durumunda, verilecek izin, gerekli olan ek önlemleri de kapsar.

Madde 11: Mevcut En İyi Tekniklerdeki Gelişmeler

Üye Devletler, yetkili otoritelerin Mevcut En İyi Tekniklerdeki gelişmeleri izlemesini ya da bu konuda bilgilendirilmesini garanti altına almalıdır.

Madde 12: Tesiste Yapılan Değişiklikler

1. Üye Devletler, tesiste yapılması planlanan herhangi bir değişikliğin, işletmeci tarafından yetkili otoriteye bildirilmesini garanti altına almak için gerekli önlemleri almalıdırlar. Gerekli görülmesi durumunda yetkili otorite, verilen izni ve izin şartlarını güncellemelidir.

2. Üye Devletler, tesisin faaliyetlerinde planlanan önemli değişikliklerin, izin prosedürü tamamlanmadan gerçekleştirilmemesi için gerekli önlemleri almalıdırlar. İzin başvurusu ve yetkili otorite tarafından verilen izin kararı, tesisin değişiklik yapılan bölümü için olacaktır.

Madde 13: Yetkili Otorite Tarafından İzin Şartlarının Güncellenmesi

1. Üye Devletler, yetkili otoritelerin periyodik olarak izin şartlarını gözden geçirmesini ve gerektiğinde güncellemesini sağlamak için gerekli önlemleri almalıdırlar.

2. Gözden geçirme;

- tesisin sebep olduğu kirliliğin önemli miktarlarda olmasından dolayı, izinde yer alan emisyon ve deşarj limit değerlerinin revize edilmesi veya yeni limit değerlerin izne dahil edilmesi gerektiğinde,
- Mevcut En İyi Tekniklerde meydana gelen gelişmeler sayesinde, fazla miktarda maliyet getirmeyen fakat kirlleticileri önemli miktarda azaltan uygulamalar mümkün olduğunda,
- Prosesin ve faaliyetin, güvenlik sebebiyle, başka tekniklerin uygulanmasını gerektirmesi durumunda,
- Birliğin veya ulusal yasal düzenlemelerin yeni hükümler getirmesi durumunda

yapılır.

Madde 14: İzin Şartlarına Uyum

Üye Devletler,

- tesisin işletmecisinin izin şartlarına uymasını,
- işletmecinin tesisin atıkları ve kirleticiler ile ilgili bilgileri düzenli olarak, çevreye önemli olumsuz etkileri olan kazaları ise zaman kaybetmeden, yetkili otoriteye iletmesini,
- Yetkili otoriteler tarafından gerçekleştirilen tesis denetimleri sırasında, tesisin işletmecisi tarafından her türlü bilginin ve desteğin verilmesini sağlayacak önlemler almalıdırlar.

Madde 15: Bilgiye Erişim, Halkın Bilgilendirilmesi ve Katılımı

1. Üye Devletler, halkın, izin başvurularına erişimini ve yetkili otorite izinle ilgili kararını vermeden önce görüşlerini bildirmelerini teminen gerekli düzenlemeleri yapmalıdırlar. Ayrıca halkın izinle ilgili karara ve sonradan yapılan güncellemelere erişimi de sağlanmalıdır.
2. Tesisten kaynaklanan kirliliklerin izlenmesi sonucu elde edilen veriler ve yetkili otoritelerin gerçekleştirdiği denetim sonuçları halkın erişimine açılmalıdır.
3. Üye Devletler tarafından Komisyon'a aktarılan veriler doğrultusunda, her üç yılda bir, başlıca kirleticiler ve bu kirleticilerin kaynakları ile ilgili bir envanter yayınlanacaktır.

Madde 16: Bilginin Paylaşımı

1. Üye Devletler, Ek-1'de yer alan faaliyet kategorileri için oluşturulmuş limit değerler ve mümkünse bu değerlerin sağlanması için kullanılan Mevcut En İyi Teknikler ile ilgili bilgilerin üç yılda bir Komisyon'a iletilmesini sağlamalıdırlar.
2. Komisyon, Üye Devletlerin ve Direktif kapsamındaki endüstrilerin, Mevcut En İyi Teknikler, izleme ve denetleme ve konu ile ilgili son gelişmeler hakkındaki bilgileri paylaşımlarını sağlar. Komisyon üç yılda bir, bu bilgi alışverişi sürecinin sonuçlarını yayınlar.
3. Direktifin uygulanması ve Birliğin diğer çevre araçları ile karşılaştırıldığında başarı derecesi hakkında raporlar hazırlanarak Komisyon tarafından, gerekiyorsa önerilerle birlikte, Konsey'e iletilir.
4. Üye Devletler, paragraf 1, 2 ve 3'te bahsi geçen bilgi paylaşımını sağlamaktan sorumlu olacak bir otorite ya da otoriteler tesis etmeli ve bu konuda Komisyon'a bilgi vermelidir.

Madde 17: Sınırötesi Etkiler

1. Üye Devletler, kendi sınırlarındaki bir tesisin, diğer bir Üye Devlet üzerinde olumsuz çevre etkilerine sahip olması(ya da böyle bir ihtimal olması) durumunda, Madde 6 ile izin başvurusunda yer alması istenen bilgileri, kendi yetkili otoriteleri ile eşzamanlı olarak diğer Üye Devlete de iletir.
2. Paragraf 1'de belirtilen durumun ortaya çıkması durumunda, izin başvurusu, belli bir süre için, tesisin faaliyetlerinden etkilenebilecek Üye Devletin halkının erişimine de açık tutulur. Böylece, yetkili otorite kararını vermeden önce, diğer Üye Devletin halkının da izin başvurusu hakkındaki görüşlerini gerekli yerlere iletme fırsatı olacaktır.

Madde 18: Birlik Emisyon ve Deşarj Limit Değerleri

1. Komisyon'un bir önerisi uyarınca, Konsey;
 - Ek-1 listesinde yer alan bertaraf tesisleri dışındaki tesisler,
 - Ek-3 listesinde verilen kirleticilerle ilgili olarak emisyon ve deşarj limit değerlerini belirleyecektir.
2. Birlik emisyon ve deşarj limit değerlerinin tespit edilmediği durumlarda, Birliğin diğer yasal düzenlemeleri ile ortaya konan limit değerler geçerli olacaktır.

Direktif EK-1

DİREKTİF KAPSAMINDAKİ ENDÜSTRİYEL FAALİYET KATEGORİLERİ

1. Enerji Sanayi

- 1.1. Termal girdisi 50 MW'nin üstünde olan yakma tesisleri
- 1.2. Mineral yağ ve gaz rafineleri
- 1.3. Kok fabrikaları
- 1.4. Kömür gazlaştırma ve sıvılaştırma tesisleri

2. Metal Sanayi

- 2.1. Metal cevherini işlendiği tesisler
- 2.2. Demir çelik üretim tesisleri (kapasitesi 2.5 ton/sa'in üstünde olanlar)
- 2.3. Demir ve demir alaşımlarının işlendiği tesisler:
 - (a) Haddehaneler (kapasitesi 20 MW'ın üzerinde olanlar)
 - (b) Sıcak dövme tesisleri (ısı gücü 20 MW'ın üzerinde olanlar)
 - (c) Metal kaplama tesisleri (ham çelik girdisi 2 ton/sa'in üzerinde olanlar)
- 2.4. Demir ve demir alaşımları döküm tesisleri (kapasitesi 20 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 2.5.
 - (a) metalurjik, kimyasal veya elektrolitik yöntemlerle cevherden demir dışı metal üreten tesisler
 - (b) Demir dışı metallerin eritildiği tesisler (kapasitesi kurşun ve kadmiyum) için 4 ton/gün, diğer metaller için 20 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 2.6. Elektrolitik ve kimyasal proseslerle metal ve plastiklerin yüzeylerinin kaplandığı tesisler (kaplama banyosu kapasitesi 30 m³'ün üzerinde olanlar)

3. Mineral/Toprak Sanayi

- 3.1. Döner fırınlarda çimento klinker (kapasitesi 500 ton/gün'ün üzerinde olanlar) ya da kireç (kapasitesi 50 ton/gün'ün üzerinde olanlar) üretimi yapan tesisler
- 3.2. Asbest ve asbest içeren ürünlerin üretiminin yapıldığı tesisler
- 3.3. Cam fabrikaları (kapasitesi 20 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 3.4. Mineral maddelerin eritildiği tesisler (kapasitesi 20 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 3.5. Seramik, kiremit, tuğla ve porselen üretimi yapan tesisler (kapasitesi 75 ton/gün'ün üzerinde olanlar ve/veya fırın kapasitesi 4 m³'ün üzerinde olanlar)

4. Kimya Sanayi

- 4.1. aşağıdaki organik kimyasalların üretiminin yapıldığı kimya tesisleri
 - (a) Basit hidrokarbonlar
 - (b) Oksijen içeren hidrokarbonlar
 - (c) Sülfürlü hidrokarbonlar
 - (d) Azotlu hidrokarbonlar
 - (e) Fosfor içeren hidrokarbonlar
 - (f) Halojenik hidrokarbonlar
 - (g) Organometalik bileşikler

- (h) Plastik materyaller (polimerler, sentetik elyaf)
- (i) Sentetik kauçuk
- (j) Boya ve pigmentler
- (k) Yüzey aktif maddeler

4.2. aşağıdaki inorganik kimyasalların üretiminin yapıldığı tesisleri

- (a) amonyak, klor veya hidrojen klorür, flor, karbonoksitler, sülfür bileşikler, azot oksitler, hidrojen, sülfür dioksit gibi gazlar
- (b) hidroflorik asit, fosforik asit, nitrik asit, hidroklorik asit, sülfirik asit gibi asitler
- (c) amonyum hidroksit, potasyum hidroksit, sodyum hidroksit gibi bazlar
- (d) amonyum klorür, potasyum karbonat, sodyum karbonat, gümüş nitrat gibi tuzlar
- (e) metal oksitler ve diğer inorganik bileşikler

4.3. Fosfor, azot veya potasyum içerikli gübre üretimi yapan tesisleri

4.4. Tarım ilaçlarının üretildiği kimya tesisleri

4.5. Kimyasal ya da biyolojik prosesler tıbbi müstahzarat üretimi yapan tesisler

4.6. Patlayıcı maddelerin üretildiği tesisler

5. Atık Yönetimi

- 5.1. Tehlikeli atıkların bertarafını ve geri kazanımının yapıldığı tesisler (kapasitesi 10 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 5.2. Belediye çöplerinin yakıldığı tesisler
- 5.3. Tehlikeli olmayan atıkların bertarafının yapıldığı tesisler (kapasitesi 50 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 5.4. Günlük 10 ton'un üzerinde depolama yapılan ve toplam kapasitesi 25.000 ton'un üzerinde olan atık depolama sahaları

6. Diğer Faaliyetler

- 6.1. (a) Kağıt hamuru üretimi yapan tesisler
- (b) Kağıt/karbon üretimi yapan tesisler (kapasitesi 20 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 6.2. Terbiye, boyama ve apre ünitelerini içeren tekstil fabrikaları (kapasitesi 10 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 6.3. Deri işleme tesisleri (kapasitesi 12 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 6.4. (a) Entegre et tesisleri (çıkan yan ürünleri işleme kapasitesi 50 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- (b) Süt dışındaki hayvansal ürünlerin üretildiği tesisler (kapasitesi 75 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- (c) Süt ve mamüllerinin imalini yapan tesisler (kapasitesi 200 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 6.5. Hayvan atık ve atıklarının bertaraf edildiği veya değerlendirildiği tesisler (kapasitesi 10 ton/gün'ün üzerinde olanlar)
- 6.6. Kümes hayvanlarının ve domuzların yetiştirildiği tesisler (kapasitesi 40.000 kümes hayvanı, 2.000 domuz ya da 750 dişi domuz üzerinde olanlar)
- 6.7. Organik solventler vasıtasıyla yüzey işleme yapan tesisler (kullanılan solvent miktarının 150 kg/sa veya 200 ton/yıl'ın üzerinde olan tesisler)

Direktif EK-2

BU DİREKTİFTE ATIFTA BULUNULAN DİREKTİFLERİN LİSTESİ

1. 87/217/EEC Sayılı, Asbestin Sebep Olduğu Çevre Kirliliğinin Önlenmesi Ve Azaltılması hakkında Direktif
2. 82/176/EEC Sayılı, Klor-Alkali Elektroliz Endüstrisinden Kaynaklanan Civa Deşarjlarına Getirilen Limit Değerler Hakkında Direktif
3. 83/513/EEC Sayılı, Kadmiyum Deşarjlarına Getirilen Limit Değerler Hakkında Direktif
4. 84/156/EEC Sayılı, Klor-Alkali Elektroliz Endüstrisi Dışındaki Endüstrilerden Kaynaklanan Civa Deşarjlarına Getirilen Limit Değerler Hakkında Direktif
5. 84/491/EEC Sayılı, Hekzaklorosikloheksan Deşarjlarına Getirilen Limit Değerler Hakkında Direktif
6. 86/280/EEC Sayılı, Bazı Tehlikeli Maddelerin Deşarjlarına Getirilen Limit Değerler Hakkında Direktif
7. 86/369/EEC Sayılı, Belediyelere Ait Yeni Yakma Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Önlenmesi Hakkında Direktif
8. 89/429/EEC Sayılı, Belediyelere Ait Mevcut Atık Yakma Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Azaltılması Hakkında Direktif
9. 94/67/EC Sayılı, Tehlikeli Atıkların Yakılması Hakkında Direktif
10. 92/112/EEC Sayılı, Titanyum Oksit Endüstrisinden Kaynaklanan Atıkların Sebep Olduğu Kirliliğin Azaltılması ve Elimine Edilmesi Amacıyla Uygulanan Programların Uyumlaştırılması Prosedürleri Hakkında Direktif
11. 88/609/EEC Sayılı, Büyük Yakma Tesislerinden Havaya Verilen Belli Kirlletici Emisyonlarının Sınırlandırılması Hakkında Direktif (94/66/EC Sayılı Direktif İle Revize Edildi)
12. 76/464/EEC Sayılı, Bazı Tehlikeli Maddelerin Su Ortamına Deşarjı Sonucu Sebep Olunan Kirlilik Hakkında Direktif
13. 75/442/EEC Sayılı, Atıklar Hakkında Direktif (91/156/EEC Sayılı Direktif İle Revize Edildi)
14. 75/439/EEC Sayılı, Atık Yağların Bertarafı Hakkında Direktif
15. 91/589/EEC Sayılı, Tehlikeli Atıklar Hakkında Direktif

Direktif EK-3

EMİSYON DEŞARJ LİMİT DEĞERLERİ BELİRLENİRKEN DİKKATE ALINMASI GEREKEN ÖNEMLİ KİRLİTİCİ MADDELERİN LİSTESİ

Hava

1. Sülfürdioksit ve diğer sülfür bileşikleri
2. Azot oksitler ve diğer azot bileşikleri
3. Karbonmonoksit
4. Uçucu organik bileşikler
5. Metaller ve metal bileşikleri
6. Toz
7. Asbest
8. Klor ve klor bileşikleri
9. Flor ve flor bileşikleri
10. Arsenik ve arsenik bileşikleri

11. Siyanür
12. Kanserojen ve mutajen özellikleri olduğu tespit edilmiş madde ve karışımlar
13. Poliklorodibenzodioksin ve poliklorodibenzofuran

Su

1. Organohalojen bileşikleri ve sucul ortamda bu tip bileşikleri oluşturabilecek maddeler
2. Organofosfor bileşikleri
3. Organotin bileşikleri
4. Kanserojen ve mutajen özellikleri olduğu tespit edilmiş madde ve karışımlar
5. Dayanıklı hidrokarbonlar ve bioakümüle olabilen organik toksik maddeler
6. Siyanür
7. Metaller ve metal bileşikleri
8. Arsenik ve arsenik bileşikleri
9. Biocide, zirai mücadele ilaçları
10. Askıda maddeler
11. Ötrofikasyona sebep olan maddeler (özellikle azot ve fosfat)
12. Oksijen dengesine olumsuz etkisi olan maddeler

Direktif EK-4

MEVCUT EN İYİ TEKNİKLERİN BELİRLENMESİNDE DİKKATE ALINACAK HUSUSLAR

1. Az atık üreten teknolojilerin kullanılması,
2. Tehlikeli maddelerin kullanımının azaltılması (mümkün olan hallerde tehlikesiz ya da daha az tehlikeli olanlarla ikame edilmesi)
3. Mümkün olan yerlerde, üretilen ve kullanılan maddeler ve atıkları için yeniden kullanım ve geri dönüşüm uygulamalarının geliştirilmesi
4. Daha önce denenmiş ve başarısı kanıtlanmış benzer proses, tesis veya metodlar
5. Teknolojide ve bilimde meydana gelen ilerlemeler
6. Kirleticilerin özellikleri, etkileri ve miktarı
7. Yeni ve mevcut tesislerin sahip olduğu zaman
8. Mevcut En İyi Tekniklerin uygulanması için gereken süre
9. Proseste kullanılan hammaddelerin özellikleri ve kullanım miktarları ve sağlanan enerji tasarrufu
10. Kirleticinin çevre üzerinde sahip olduğu etkilerin ve yarattığı risklerin önlenmesi ya da minimuma indirilmesi
11. Kazaların önlenmesi ve çevreye olabilecek etkilerinin en aza indirilmesi için alınacak tedbirler
12. Komisyon ya da uluslararası organizasyonlar tarafından yayınlanan dökümanlar

KAYNAKÇA

Avrupa Birliği Çevre Mevzuatına Uyum Süreci, TÜSİAD, İstanbul, Eylül 2002.

Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 184, İstanbul, Şubat 2005.

Budak, Sevim. **Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası**, Avrupa Topluluğu'nun Çevre Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sorunu, İstanbul, Aralık 2000.

Dağdemir, Özcan. **Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları**, Ankara, 2003.

Durmaz, Burcu. **Avrupa Birliđinde Çevre Politikası Alanında Muhtemel Müzakere Sürecine Yönelik Gerekli Hazırlıkların Örneklerle Çalışılması**, Avrupa Birliği Genel Sekreterliđi Uzmanlık Tezi, Ankara, Mayıs 2004.

Ertürk, Hasan. **Çevre Bilimlerine Giriş**, Bursa: Vipaş A.Ş. 3.baskı, 1998.

Keleş, Ruşen, Can Hamamcı, **Çevrebilim**, Ankara: İmge Kitabevi 4. baskı, 2002.

Sarıgül, Gürdoğar, Uyumlaştırma Sürecine Genel Bir Bakış, Konferans: Türkiye'de AB Fonları ve Çevre, Ankara, 1 Aralık 2005.

TEPAV|EPRI, 2005 KOB Müktesebat Başlıklarına göre Ön Değerlendirme.

<http://www.euractiv.com/Article?tcmuri=tcm:29-117438-16&type=LinksDossier>

European Commission, Turkey 2005 Progress Report,
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf

http://europa.eu.int/comm/environment/enlarg/pdf/slovenia_water.pdf